

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อ.....	(1)
บทสรุป.....	(5)
กิตติกรรมประกาศ.....	(24)
บทที่	
1. บทนำ.....	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
ขอบเขตของการศึกษา.....	5
สมมุติฐานของการศึกษา.....	6
วิธีการศึกษา.....	7
ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	8
2. ระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	9
1. รูปแบบของระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	9
1.1 ระบบ Civil Law.....	9
1.2 ระบบ Common Law.....	19

2. พัฒนาการของระบบวิธีพิจารณาความแพ่งจากแบบเอกชนสู่แนวคิดแบบรัฐสวัสดิการ.....	27
3. หลักทั่วไปของระบบวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	33
3.1 บทบาทของศาลในการค้นหาความจริงในกระบวนการพิจารณา.....	33
3.1.1 ระบบวิธีพิจารณาที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรุก (Active Role).....	34
3.1.2 ระบบวิธีพิจารณาที่ผู้พิพากษามีบทบาทเชิงรับ (Passive Role).....	36
3.2 หลักความเป็นอิสระและความเป็นกลางของผู้พิพากษา.....	39
3.3 หลักความรับผิดชอบของผู้พิพากษา.....	48
3.4 หลักความประสงค์ของคู่ความ.....	59
3.5 หลักการได้รับฟังหรือหลักฟังความสองฝ่าย.....	63
3.6 หลักการพิจารณาโดยเปิดเผย.....	64
3.7 หลักความไม่เปลี่ยนแปลงของรูปคดี.....	65
3. มาตรฐานสากลของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง.....	67
1. การเข้าถึงกระบวนการยุติธรรม.....	67
1.1 ปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	68
1.2 อนุสัญญายุโรปว่าด้วยสิทธิมนุษยชน.....	70
1.3 รัฐธรรมนูญ.....	77
1.4 กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	79
2. มาตรฐานสากลของระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่ง 3 มิติ.....	83
2.1 มิติด้านความเป็นธรรมในการค้นหาความจริง.....	86
2.1.1 ระบบกฎหมายในการค้นหาความจริง.....	87
2.1.2 แนวปฏิบัติของศาลในกระบวนการพิจารณา.....	89
2.1.3 ลักษณะของระบบวิธีพิจารณาความ.....	89

2.2	มติด้านการเป็นกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระยะเวลาอย่างเหมาะสม.....	90
2.2.1	ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล.....	91
2.2.2	ระยะเวลาในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล.....	92
2.3	มติด้านค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในการเข้าถึงความยุติธรรม.....	93
2.3.1	ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี.....	94
2.3.2	ความช่วยเหลือทางกฎหมาย.....	95
4.	การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทย.....	98
1.	ระบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของศาลยุติธรรม.....	98
1.1	ระบบศาลยุติธรรม.....	99
1.1.1	ศาลชั้นต้น.....	99
1.1.2	ศาลอุทธรณ์.....	100
1.1.3	ศาลฎีกา.....	101
1.2	ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งประเภทต่างๆ ของศาลยุติธรรม.....	101
1.2.1	ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งทั่วไป.....	101
1.2.1.1	คดีแพ่งสามัญ.....	101
1.2.1.2	คดีแพ่งวิสามัญ.....	104
1.2.2	ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งที่เป็นคดีชำนาญพิเศษ.....	106
1.2.2.1	คดีแรงงาน.....	106
1.2.2.2	คดีภาษีอากร.....	108
1.2.2.3	คดีทรัพย์สินทางปัญญาและการค้าระหว่างประเทศ.....	109
1.2.2.4	คดีล้มละลาย.....	111
1.2.3	ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งที่เป็นคดีพิเศษ.....	111
	คดีเยาวชนและครอบครัว.....	111

1.2.4 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งที่เป็นคดีผู้บริโภค.....	112
1.3 ระบบการอุทธรณ์ฎีกา.....	115
1.3.1 ระบบสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกา.....	118
1.3.2 ระบบอนุญาตให้อุทธรณ์ฎีกา.....	118
2. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทย.....	122
2.1 ช่วงก่อนการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	122
2.1.1 สมัยสุโขทัย.....	122
2.1.2 สมัยอยุธยา.....	126
2.1.3 สมัยรัตนโกสินทร์ตอนต้นก่อนได้รับอิทธิพลจากตะวันตก.....	132
2.1.4 สมัยการปฏิรูประบบกฎหมายและการศาลในสมัยรัชกาลที่ 5.....	136
2.2 ช่วงการจัดทำและการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา	
ความแพ่งจนถึงปัจจุบัน.....	152
2.2.1 ช่วงการจัดทำประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	152
2.2.2 ช่วงการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง	
จนถึงปัจจุบัน.....	169
5. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งในต่างประเทศ.....	191
1. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งระดับประเทศ.....	191
1.1 ประเทศอังกฤษ.....	191
1.1.1 ระบบศาลยุติธรรมอังกฤษ.....	191
1.1.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมอังกฤษ.....	197
1.1.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของอังกฤษ.....	201
1.2 ประเทศเยอรมนี.....	212
1.2.1 ระบบศาลยุติธรรมเยอรมนี.....	212

1.2.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมเยอรมนี.....	214
1.2.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของเยอรมนี.....	217
1.3 ประเทศฝรั่งเศส.....	226
1.3.1 ระบบศาลยุติธรรมฝรั่งเศส.....	226
1.3.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมฝรั่งเศส.....	230
1.3.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของฝรั่งเศส.....	234
1.4 ประเทศญี่ปุ่น.....	250
1.4.1 ระบบศาลยุติธรรมญี่ปุ่น.....	250
1.4.2 ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งของศาลยุติธรรมญี่ปุ่น.....	251
1.4.3 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของญี่ปุ่น.....	255
2. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งระดับระหว่างประเทศ.....	261
2.1 สภาแห่งยุโรป (Council of Europe)	261
2.1.1 ประวัติความเป็นมาของสภาแห่งยุโรป	261
2.1.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของสภาแห่งยุโรป	264
2.2 สหภาพยุโรป (The European Union/EU)	273
2.2.1 ประวัติความเป็นมาของสหภาพยุโรป	273
2.2.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของสหภาพยุโรป	277
2.3 สถาบันกฎหมายอเมริกันและสถาบันระหว่างประเทศเพื่อความเป็นอันหนึ่ง อันเดียวกันของกฎหมายเอกชน/ ALI-Unidroit	283
2.3.1 ประวัติความเป็นมาของ ALI-Unidroit	283
2.3.2 การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของ ALI-Unidroit	286
6. การปฏิรูประบบกระบวนการยุติธรรมทางแพ่งของประเทศไทยสู่มาตรฐานสากล.....	307
1. ปัญหามิติด้านความเป็นธรรมในการค้นหาความจริง.....	308

1.1 ระบบกฎหมายในการค้นหาความจริง.....	308
ความสับสนในระบบกฎหมายในการค้นหาความจริง.....	308
1.2 แนวปฏิบัติของศาลในกระบวนการพิจารณา.....	317
แนวปฏิบัติของศาลในกระบวนการพิจารณาที่ไม่สอดคล้องกับระบบกฎหมาย ในการค้นหาความจริง.....	317
1.3 ลักษณะของระบบกระบวนการพิจารณาความ.....	319
ระบบวิธีพิจารณาคดีแพ่งที่มีหลากหลายประเภทเกินไปและอยู่ในเขต อำนาจศาลที่แตกต่างกัน รวมทั้งการแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายที่เกี่ยวกับ กระบวนการพิจารณาโดยไม่ได้ใช้ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เป็นแกนกลาง.....	319
2. ปัญหามิติด้านการเป็นกระบวนการพิจารณาที่ใช้ระยะเวลาอย่างเหมาะสม.....	320
2.1 ระยะเวลาในการพิจารณาพิพากษาคดีของศาล.....	320
2.1.1 ความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดจากระบบ การอุทธรณ์ฎีกา.....	320
2.1. 2 ความล่าช้าในการพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดจากคดีค้าง ในศาลสูง.....	322
2.2 ระยะเวลาในการบังคับคดีตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาล.....	328
2.2.1 ความล่าช้าในการบังคับคดีที่เกิดจากการใช้และการตีความ กฎหมาย.....	328
2.2.2 ความล่าช้าในการบังคับคดีที่เกิดจากตัวบทบัญญัติกฎหมาย.....	332
3. ปัญหามิติด้านค่าใช้จ่ายที่เหมาะสมในการเข้าถึงความยุติธรรม.....	340
3.1 ค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดี.....	340
การดำเนินคดีมโนสำเนาและคดีไม่มีข้อยุ่งยากที่มีค่าใช้จ่ายสูง.....	340

3.2 ความช่วยเหลือทางกฎหมาย.....	341
ผู้ที่ไม่มียศหรือตำแหน่งที่จะเสียค่าธรรมเนียมศาลหรือผู้ที่หากไม่ได้รับยกเว้น ค่าธรรมเนียมศาลจะได้รับความเดือดร้อนเกินสมควรตามประมวลกฎหมาย วิธีพิจารณาความแพ่งไม่อาจขอให้ศาลแต่งตั้งทนายความในการฟ้องหรือ ต่อสู้คดีได้.....	341
7. สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ.....	344
บรรณานุกรม.....	363
ภาคผนวก	
ก. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง.....	388
ข. ร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลอุทธรณ์คดีชั้นอุทธรณ์.....	390
ค. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแรงงานและ วิธีพิจารณาคดีแรงงาน พ.ศ.2522.....	393
ง. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลภาษีอากรและ วิธีพิจารณาคดีภาษีอากร พ.ศ.2528.....	396
จ. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลทรัพย์สินทางปัญญา และการค้าระหว่างประเทศและวิธีพิจารณาคดีทรัพย์สินทางปัญญาและ การค้าระหว่างประเทศ พ.ศ.2539.....	399
ฉ. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลล้มละลายและ วิธีพิจารณาคดีล้มละลาย พ.ศ.2542.....	402
ช. ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและ วิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ.2553.....	406

๗. ร่างปรับปรุงแก้ไขประมวลจริยธรรมข้าราชการตุลาการ.....	409
ประวัติการศึกษา.....	412